

Поспелов С.В., кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Кафедра землеробства і агрохімії імені В.І.Сазанова, Полтавська
державна аграрна академія

ДИСЦИПЛІНА «ГРУНТОЗНАВСТВО» КРИЗЬ 90-ЛІТНЮ ІСТОРІЮ КАФЕДРИ ЗЕМЛЕРОБСТВА І АГРОХІМІЇ

Полтавська область історично пов'язана із дослідниками – ґрунтознавцями, насамперед – В.В. Докучаєвим. Завдяки плідній роботі експедиції під його керівництвом на теренах Полтавської губернії відбулося становлення науки і глибоке вивчення походження і властивостей чорноземів. Колекція зразків ґрунтів нашої губернії і зараз зберігається у Полтавському краєзнавчому музеї і є основою для об'єктивного порівняння антропогенного впливу на педосферу.

Одним із перших дисципліну ґрунтознавство викладав у нашій виші в 1920-1930 роки Олімпій Олександрович Іллічевський – видатна особистість, який стояв у витоків Всеукраїнського товариства ґрунтознавців, працював лектором курсів геології та ґрунтознавства в інститутах Полтави, проводив дослідницьку роботу у лабораторій ґрунтознавства, якою він завідував.

У повоєнні роки, активну педагогічну і наукову діяльність на факультеті і кафедрі вів Максим Якович Гетта. Він народився 18 лютого (за старим стилем) 1898 року в с. Орловка Халменського району Чернігівській області у сільській родині. Після закінчення Новгород-северського сільськогосподарського технікуму у 1923 р. був направлений на навчання у Київський сільськогосподарський інститут. З 1930 по 1932 року М.Я. Гетта вчився в аспірантурі в Українському науково-дослідному інституті агроґрунтознавства та хімізації (пізніше УНДІ Соціалістичного Землеробства). Після закінчення аспірантури Максим Якович був зарахований старшим науковим співробітником цього інституту по сектору ґрунтознавство. Тут він поглиблено досліджував формування різних типів ґрунтів, зміни їх структури та властивостей при різних способах обробки. Одночасно з науковою роботою М.Я.Гетта читав курс «Географія ґрунтів» на Географічному факультеті педагогічного інституту ім. М.Горького в Києві.

У 1940 році М.Я. Гетта був переведений на роботу старшим агрономом-контролером в апарат Уповноваженого Держплана при Раді народних Комісарів СРСР по Західним областям України, де працював до початку Великої Вітчизняної війни, поєднуючи викладацьку роботу у

педагогічному інституті. За цей період була підготовлена та захищена кандидатська дисертація на тему: «Вплив різних способів оранки на агрофізичні властивості орного шару чорноземів зони бурякосіяння УРСР» (1941). З початком війни Максим Якович воював, потрапив у полон, утік за допомогою партизан, воював у партизанському загоні. Після визволення України його направили на роботу головним агрономом цукрового радгоспу. З 1944 по 1947 рр. працював завідувачем кафедри агрохімії та ґрунтознавства Житомирського сільськогосподарського інституту, а з 1947 р. – доцентом кафедри агрохімії та ґрунтознавства Полтавського сільськогосподарського інституту.

З 1947 по 1954 роки ним проводилися різнопланові наукові дослідження результатами яких стали карти ґрунтів, ґрунтоутворюючих порід та корисних нерудних викопних Полтавської області, із поясненнями до них. Крім того Максим Якович багато часу приділяв відновленню та опису колекції ґрунтів, зібраних В.В. Докучаєвим, що пошкодилась під час війни у Полтавському краєзнавчому музеї.

У 1954 році Максим Якович разом із викладачами та науковцями сільськогосподарського інституту був командирований на освоєння цілини. З 1955 по 1965 роки він разом із студентами агрофаку регулярно проводив експедиції з дослідження ґрунтів Полтавській області, картографічні роботи, вивчав еродовані ґрунти, розробляв шляхи боротьби з ерозійними процесами та раціонального використання ґрунтових умов, вивчав досвід господарювання у багатьох районах області. В подальшому результати досліджень Максима Яковича були використані при складанні Земельного Кадастру. В результаті була підготовлена та захищена в 1965 р. докторська дисертація на тему «ґрунти Полтавської області, їх бонітування і шляхи підвищення родючості».

У ті роки за участю студентів проводилися експедиції і обстеження ґрунтового покриву області у межах крупномасштабного обстеження ґрунтів, де кафедра приймала активну участь у польових та лабораторних дослідженнях. За даними М.Я. Гетти та Г.А. Черемісінова, студенти залучалися до польових ґрунтових і геоботанічних досліджень і експедицій, отримували глибокі знання з методики ґрунтових обстежень, опису розрізів, відбору зразків та їх аналізу. До кінця свого життя Максим Якович викладав ґрунтознавство на кафедрі, читав лекції виробничникам. 17 жовтня 1976 року М.Я. Гетти не стало.

В 1970-1980 рр. дисципліну «ґрунтознавство» викладали доценти Л.Л. Омелянюк, А.П. Рубіна, Л.П. Максименко, В.А. Пелипець та інші.

Леонтій Лаврентійович Омелянюк (1925-1979) народився у Гомельській області (Білорусь) у родині вчителя. Після закінчення

школи почалася війна, був у окупації, потім – воював. У 1948 р. поступив у Білоцерківський сільськогосподарський інститут, який закінчив з відзнакою (1953 р.). Потім – робота агрономом, а згодом завідуючим Луцькою сортовипробувальною дільницею. З 1956 р. став асистентом кафедри агрохімії та ґрунтознавства Білоцерківського СГІ, проводив наукові дослідження. В 1961 р. захистив кандидатську дисертацію на тему « Вплив мікроелементів на прискорення дозрівання, урожайність та якість зерна кукурудзи», у той же рік перейшов на кафедру землеробства.

В 1962 році перейшов на роботу у Полтавській СГІ асистентом кафедри ґрунтознавства і агрохімії. Два роки був деканом агрономічного факультету (1966-1968 рр.). Активно почав вивчати локальне внесення мінеральних добрив під озиму пшеницю, тим самим розпочавши багаторічні дослідження на кафедрі по цьому напрямку. До останніх днів життя викладав «Ґрунтознавство з основами геології» на агрономічному факультеті.

У подальші роки дисципліну на кафедрі викладав Василь Олександрович Пелипець. Він народився 5.04.1925 р. у селищі Краснопільє Сумської області у родині службовців. Після закінчення в 1947 р. сільськогосподарського технікуму поступив на ґрунтово-агрохімічний факультет Харківського СГІ. Працював молодшим науковим співробітником в лабораторії ґрунтознавства АН УРСР, в подальшому навчався в аспірантурі (1955-1958 рр.) у Всесоюзному науково-дослідному інституті добрив та агроґрунтознавства, в результаті була підготовлена та захищена кандидатська дисертація «Застосування малих доз гіпсу для сільськогосподарських культур на солонцюватих ґрунтах України».

Після аспірантури В.А. Пелипець працював в Українському НДІ ґрунтознавства ім. О.Н. Соколовського, доцентом кафедри агрохімії Харківського СГІ. З 1974 по 1976 рр. він викладав «Ґрунтознавство» у Гаванському університеті (Куба), підготував двох кандидатів наук. З 1980 р. Василь Олександрович став працювати доцентом кафедри агрохімії і ґрунтознавства Полтавського СГІ, а згодом - завідуючим кафедрою. У полтавській період він проводив велику наукову роботу з вивчення високих доз мінеральних добрив на урожай і якість цукрових буряків, впливу кальціймістких сполук на родючість ґрунтів, поліпшення їх властивостей. Прекрасний спеціаліст, викладач, інтелегент, знає французьку та іспанську мови, добра, чуйна людина – таким він запам'ятався нам.

З 1982 по 1988 роки кафедру землеробства і ґрунтознавства очолював професор, доктор сільськогосподарських наук Володимир

Дмитрович Муха. Він народився 26 січня 1935 р. у селищі Чемал у Гірському Алтаї. В 1958 р. із відзнакою закінчив Харківський СГІ ім. В.Д.Докучаєва. Сам Володимир Дмитрович відзначав, що на його становлення як вченого, велике значення мали лекції корифеїв науки, академіків О.Н.Соколовського, В.Я.Юр'єва, М.М.Кулешова та інших. Після закінчення інституту практичну підготовку він проходив у експедиції з обстеження ґрунтів України, спочатку техніком-ґрунтознавцем, потім начальником ґрунтової партії.

У 1960 р. він перейшов на викладацьку роботу в Харківський СГІ, зайнявся наукою. Тут В.Д. Муха ретельно вивчав вплив кальцію на родючість ґрунту, мікробіологічні процеси та урожайність с.-г. культур. В результаті була підготовлена і захищена дисертація на тему «Вплив гіпсу на ефективність припосівного внесення дефекаату і деяких добрив на потужному чорноземі».

З 1966 по 1970 рр. Володимир Дмитрович у межах міжнародної програми очолював кафедру ґрунтознавства і агрохімії Конакрійського політехнічного університету Республіки Гвінея. Після повернення продовжував роботу на кафедрі ґрунтознавства Харківського СГІ на посаді доцента, потім професора (1970-1982). У 1980 р. захистив докторську дисертацію та тему: «Загальні закономірності і зональні особливості зміни ґрунтів головних генетичних типів під впливом сільськогосподарських культур».

У 1982 р. В.Д.Муха перейшов на роботу до нашої виші, очолив кафедру землеробства і ґрунтознавства, де працював шість років. Коло його наукових досліджень крім питань ґрунтознавства, охоплювало землеробство, агрохімію, проблеми економіки землекористування. Він керує аспірантами та здобувачами, веде державні та госпрозрахункові тематики, видає монографії та навчальні посібники. Під його керівництвом підготували та захистили кандидатські дисертації В.А. Іванов, В.Ф. Кльоз, А.А. Кочерга, О.П. Біленко, С.В. Поспелов.

В 1988 р. Володимир Дмитрович був обраний ректором Курського сільськогосподарського інституту, де він працював до останніх років життя. У січні 2016 р. його не стало. Науковий спадок професора В.Д. Мухи налічує більш 250 наукових праць, крім того, він був літератором і поетом, ним було видано п'ять авторських поетичних збірок під псевдонімом Володимир Чемальський.

Дисципліна «Ґрунтознавство з основами геології» і нині є однією з провідних фахових предметів для майбутніх агрономів. Її викладали і викладають к. с.-г. н., доценти Г.І. Назаренко, О.Ф. Гордєєва, С.В. Поспелов, ст.викладач О.П. Біленко.

Міністерство освіти і науки України
Міністерство аграрної політики і продовольства України
Полтавська державна аграрна академія

Актуальні питання землеробства і агрохімії: історія та сьогодення

Матеріали

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
на посвяту 90-річчя кафедри землеробства і агрохімії
імені В.І. Сазанова
факультету агротехнологій та екології
Полтавської державної аграрної академії**

27-28 листопада 2018 року

м. Полтава – 2018 р.

Актуальні питання землеробства і агрохімії: історія і сьогодення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції на посвяту 90-річчя кафедри землеробства і агрохімії імені В.І. Сазанова факультету агротехнологій та екології Полтавської державної аграрної академії, 27-28 листопада 2018 р., м. Полтава/ редкол.: В.А. Аранчій, П.В. Писаренко, С.В. Поспелов, О.В. Міщенко, М.М. Опара, В.М. Самородов.- Полтава: ПДАА, 2019.- 147 с.

Збірник вміщує матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 90-річчю кафедри землеробства і агрохімії імені В.І. Сазанова факультету агротехнологій та екології Полтавської державної аграрної академії. Він репрезентує результати досліджень з історії аграрної науки, освіти і техніки, біобіографістики, а також висвітлює актуальні проблеми наукового забезпечення ведення сільського господарства України.

Редакційна колегія:

Аранчій В.А., професор, ректор академії (головний редактор);

Писаренко П.В., д.с.-г.н., професор (заступник головного редактора);

Поспелов С.В., к.с.-г.н., доцент (відповідальний секретар):

Члени редколегії: Міщенко О.В., к.с.-г.н., доцент;

Опара М.М., к.с.-г.н., доцент;

Самородов В.М., доцент;

Рецензенти:

Пипко О.С. - к.с.-г.н., доцент, завідувач кафедри рослинництва Полтавської державної аграрної академії

Кигим С.Л. – завідувача науково-дослідним відділом природи Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського